

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

КОТУН КИРИЛ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 378:373.3(480)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ФІНЛЯНДІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
Солдатенко Микола Миколайович,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України, завідувач відділу педагогічної
майстерності, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Матвієнко Ольга Василівна,
Київський національний лінгвістичний
університет,
проректор з наукової роботи, м. Київ.

кандидат педагогічних наук,
Кучай Тетяна Петрівна,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
доцент кафедри соціальної педагогіки,
дошкільної та початкової освіти, м. Черкаси.

Захист відбудеться 31 березня 2015 року о 16 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлинського, 9, 5-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись на сайті Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України www.ipood.com.ua та у бібліотеці за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлинського, 9, 9-й поверх.

Автореферат розіслано «28» лютого 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.О. Хомич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У процесі розбудови сучасного демократичного суспільства помітно розширюються функції вчителя, зростає їхня роль в освітньо-виховній діяльності. У міжнародних правових актах документах міжнародних організацій глобального характеру (ЮНЕСКО, Ради Європи, Організації міжнародного співробітництва і розвитку, Міжнародної організації праці та ін.) учителі XXI століття проголошуються носіями суспільних змін. Формування освітянської еліти, її педагогічної кваліфікації, загальної культури, духовності суттєво впливає на майбутнє будь-якої країни. Саме вчитель відіграє ключову роль у формуванні людського капіталу держави, її конкурентоспроможності, адже базові моральні й громадянські цінності майбутніх учених, медиків, інженерів, менеджерів, музикантів, майбутніх фахівців конструкторів закладаються у школі.

Одним із важливих аспектів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є осмислення і врахування змін в їх функціях не тільки у школі, а й у суспільстві. Інноваційний шлях розвитку суспільства можна забезпечити лише за умови формування покоління людей, які мислять і діють інноваційно, що зумовлює необхідність посилення уваги до загального розвитку особистості, її комунікативних здібностей, самостійності у прийнятті рішень, критичності та культури мислення, формування інформаційних і соціальних навичок.

У роки незалежності в Україні відбуваються докорінні соціально-економічні зміни в галузі освіти, реформуванні, здійснення яких пов'язане з вивченням прогресивних ідей світового досвіду. З огляду на це важливим чинником є вивчення теорії і практики організації педагогічної освіти провідних країн світу, зокрема Фінляндії, яка упродовж багатьох десятиліть накопичила вагомий позитивний досвід формування освітянської еліти. Творче вивчення, об'єктивний аналіз та узагальнення фінського педагогічного досвіду сприятиме подоланню проблем і негативних явищ у професійній підготовці вчителів в Україні. Зростання престижу освіти в українському суспільстві забезпечуватиме успішна інтеграція національної освіти до європейського і світового освітнього простору. Особлива привабливість фінської системи освіти полягає у високій ефективності як у галузі економічного, так й інтелектуального розвитку нації.

У теорії і практиці педагогічної освіти Фінляндії накопичено цінний досвід професійної підготовки вчителів, удосконалення їхніх практичних навичок, формування відповідальності за результати роботи і високий соціальний статус. Аналіз, осмислення і об'єктивна оцінка цього досвіду сприятиме обґрунтуванню нових теоретичних і практичних підходів до вирішення проблеми професійної підготовки вчителів в Україні.

Українськими вченими накопичено значний досвід вивчення зарубіжних систем педагогічної освіти. Інтерес науковців зосереджується на таких аспектах цієї проблеми, як: виявлення чинників розвитку освітніх систем (А. Алексюк, В. Жуковський, О. Локшина, М. Нікандров,

Б. Мельниченко, Л. Пуховська, О. Рибак); теорія та методологія професійної освіти (Н. Абашкіна, С. Абдувахидов, Т. Кучай, О. Матвієнко, Е. Таршис, С. Тітович); цільові та процесуальні аспекти професійно-педагогічної підготовки вчителів у зарубіжних країнах (Н. Авшенюк, Н. Бідюк, І. Задорожна, К. Корсак, М. Лещенко, О. Мілютіна, О. Овчарук, О. Пономарьова, Є. Спіцин); реформування шкільної і професійної освіти (Г. Алексевич, Т. Вакуленко, А. Василюк, І. Зязюн, Н. Ничкало, О. Кузнецова, Н. Лавриченко, Л. Латун, Г. Марченко, І. Пентіна) та ін.

Порівняльний аналіз систем освіти і професійної підготовки в контексті організації дослідницької діяльності студентів здійснено у працях вчених зарубіжних країн, зокрема, Ф. Бухбергера (F. Buchberger), Г. Коллієра (G. Collier), П. Еріксона (P. Erixon), Е. ДеКорте (E. De Corte), Б. Грумбрідж (B. Groombridge), М. Кеннеді (M. Kennedy) та ін. Вагомий науковий доробок у теорію та методику професійної підготовки вчителів у Фінляндії належить насамперед фінським вченим та науковцям, зокрема, В. Тіссарі (V. Tissari), С. Усіяутті (S. Uusiautti), П. Кансенен (P. Kansanen), Р. Джирхама (R. Jyrhämä), П. Каікконен (P. Kaikkonen), Р. Джакку-Шівонен (R. Jakku-Sihvonен), Д. Хардревес (D. Hargreaves), Дж. Бенгтссон (J. Bengtsson), В. Дойль (W. Doyle), Г. Галлузо (G. Galluzo), Р. Панкратц (R. Pancratz), Дж. Джуссіла (J. Jussila), С. Саарі (S. Saari), Н. Ніємі (N. Niemi).

Аналіз наукової літератури свідчить, що багато фінських науковців спрямовують свої дослідження на виявлення особливостей розвитку системи педагогічної освіти майбутніх учителів початкової школи. Поодинокі наукові розвідки вітчизняних учених присвячено окремим проблемам фінської освіти, зокрема, професійної освіти Фінляндії (К. Корсак, Л. Ляшенко, О. Щербак), докторської підготовки (Ж. Таланова), підготовки вчителя технології (І. Жерноклеєв). Загальні питання аналізу сучасного стану освітньої системи Фінляндії висвітлено у матеріалах одного випуску журналу «Підручник директора» (І. Жерноклеєв, Т. Пушкарьова), статтях в «Енциклопедії освіти» за ред. В. Кременя (Л. Пуховська); науково-дослідницька робота майбутніх учителів у системі магістерських програм університетів Фінляндії вивчалася Н. Базелюк. Фінська педагогічна освіта стала предметом багатьох досліджень у країнах Європейського Союзу, США, Канади та інших країнах, що здійснюються науковими колективами та окремими авторами. Фінські вчені вивчають проблему удосконалення особливостей підготовки майбутніх учителів початкової школи, а саме: Дж. Бенгтсон (J. Bengtsson), Ф. Бучбергер (F. Buchberger), Е. ДеКорте (E. De Corte), Б. Громбрідж (B. Groombridge), М. Кеннеді (M. Kennedy), В. Дойль (W. Doyle), Г. Галлузо (G. Galluzo), Р. Панкратц (R. Pancratz), Дж. Джуссіла (J. Jussila), С. Саарі (S. Saari) та інші.

З урахуванням результатів вивчення зарубіжних літературних і документальних джерел освітнього досвіду, аналізу актуальних проблем української освітньої практики з підготовки вчителів та сучасних тенденцій розвитку вітчизняної освіти, нами виявлено суперечності між: необхідністю модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та

недооцінкою на загальнодержавному рівні випереджувального підходу до розвитку освітньої системи, якій притаманна інерційність і традиційність; потребою школи у висококваліфікованих учителях, здатних працювати в умовах європейської інтеграції та недостатньою ефективністю системи їх підготовки; необхідністю неперервної модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та стереотипами, що гальмують їхній розвиток у здійсненні цього процесу; потребою сучасного суспільства у творчому, інноваційному, дослідно-орієнтованому вчителеві, який здатний до постійного оновлення своїх знань, реалізації творчого потенціалу у взаємодії з природою і суспільством та відсутністю гнучкої системи практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи у вищих педагогічних навчальних закладах; об'єктивною потребою творчого використання прогресивних ідей фінського досвіду у підготовці вчителя та відсутністю відповідних науково-обґрунтованих рекомендацій .

Отже, модернізація освітньої діяльності в контексті сучасних вимог, соціальне замовлення суспільства щодо підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності вчительських кадрів, творчого використання передового світового досвіду формування професіоналізму майбутніх учителів початкової школи та недостатня дослідженість означеної проблеми в історико-педагогічній літературі зумовили вибір теми – **«Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи в університетах Фінляндії»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася згідно з темою комплексного дослідження відділу порівняльної професійної педагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України «Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному просторі» (РК № 0108U000699). Тему дослідження затверджено вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № 6 від 28.05.2012 року) та бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 19.06.2012 року).

Об'єкт дослідження: педагогічна освіта Фінляндії.

Предмет дослідження: система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в університетах Фінляндії.

Мета дослідження: здійснити цілісний науковий аналіз теоретичної і практичної професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в університетах Фінляндії та визначити можливості використання прогресивних ідей фінського досвіду в педагогічній освіті України.

Відповідно до мети дослідження сформульовано такі **завдання дослідження:**

1. Розкрити основні передумови становлення і розвитку педагогічної освіти у Фінляндії.
2. Охарактеризувати структуру і зміст куррікулуму професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в університетах Фінляндії.

3. Виявити особливості компетентнісного та інформаційно-комунікаційного підходів до формування у майбутніх учителів початкової школи виконання професійних обов'язків.

4. Проаналізувати організаційні, змістові та процесуальні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи Фінляндії та обґрунтувати її теоретичну модель.

5. Обґрунтувати можливості творчого використання прогресивних ідей фінського досвіду у вищих педагогічних навчальних закладах України та розробити методичні рекомендації для підготовки вчителів початкової школи.

Концептуальні ідеї дослідження. В основу дослідження покладено положення щодо пріоритету педагогічної освіти у державній політиці; випереджувального підходу; куррікулярної гнучкості; врахування етнонаціональних особливостей специфіки північних регіонів; високі вимоги суспільства в умовах динамічних, техно-технологічних змін зумовлюють необхідність підготовки вчителя-магістра для навчання у початковій школі; унікальна особливість фінської педагогічної освіти, полягає в тому, що вчителі початкової школи зобов'язані здобути ступінь магістра, який вважається їх вченим званням. Сучасна модель підготовки майбутнього вчителя у фінській педагогічній освіті (зокрема, вчителя початкової школи) залишається однією з найкращих у світі. До головних чинників підготовки педагогічних кадрів у цій країні віднесено: індивідуалізацію і диференціацію у підготовці майбутнього вчителя, довіру і рівноправність. Якість професійної підготовки забезпечується гнучкістю змісту програм та професійною спрямованістю, тісного взаємозв'язку теоретичної та практичної складових підготовки, використанням компетентнісного, когнітивного, міждисциплінарного, практико-орієнтованого, дослідницько-базованого, культурологічного, колобораційного, комунікативного, корекційного, індивідуального та інноваційного підходів.

Кінцева мета програми педагогічної освіти – висококваліфікована та компетентна особистість учителя. Фінська національна програма педагогічної освіти характеризується особливою гнучкістю, оскільки ставляться високі вимоги до вчителів, які повинні мати можливість вибору. У фінських програмах акцентується увага на тому, що вчителі мають адаптувати методику навчання до специфічного контексту, в якому їм доводиться працювати, оскільки учні оволодівають знаннями з різною швидкістю, але в результаті вони всі повинні відповідати високим вимогам.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові положення теорії пізнання, принципи науковості, системності, цілісності, концептуальні положення компаративістики, теоретичні положення і концептуальні ідеї, обґрунтовані вітчизняними і зарубіжними науковцями-компаративістами і педевтологами, ідеї порівняльних досліджень на основі діахронічного і синхронічного вивчення педагогічних, соціально-культурних й економічних явищ розвитку педагогічної освіти в зарубіжних країнах, зокрема у Фінляндії.

Теоретичну основу дослідження становлять положення щодо: філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кудін); методології і методики педагогічних досліджень (С. Гончаренко, В. Краєвський та ін.); порівняльної педагогіки (Н. Авшенюк, Н. Бідюк, Б. Вульфсон, О. Глузман, Н. Лавриченко, О. Матвієнко, Н. Ничкало, О. Локшина, О. Огієнко, Л. Пуховська та ін.); концепції освіти, виховання, навчання (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Лутай, О. Савченко, О. Сухомлинська); професійної підготовки вчителя (О. Дубасенюк, О. Біда, А. Кузьмінський, Л. Онищук, О. Семенов, Л. Хомич та ін.); педагогічної майстерності (І. Зязюн, О. Отич, О. Лавриненко та ін.); розвитку і реформування початкової шкільної освіти (Т. Байбара, Н. Бібик, М. Вашуленко, О. Савченко та ін.); педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (В. Биков, О. Пехота та ін.); підготовки фахівців на основі використання компетентнісного підходу (І. Зимня, О. Савченко, А. Хуторський та ін.); теорії педагогічної освіти Фінляндії (Н. Ніємі (H. Niemi), Х. Сімола (H. Simola), Р. Джаку-Сіхвонен (R. Jakku-Sihvonen), П. Кансанен (P. Kansanen), П. Сахлберг (P. Sahlberg)).

Для реалізації мети та досягнення поставлених завдань було використано такі **методи** наукового пошуку: *загальнонаукові* (аналіз, синтез, порівняння та зіставлення) на основі яких здійснюється вивчення матеріалів наукових досліджень, державних документів, доповідей національних комісій Фінляндії з проблем якості педагогічної освіти, її реформування і перспектив підвищення професіоналізму вчителя; узагальнення й систематизація фактів, явищ і процесів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи Фінляндії; виявлення чинників, які впливали на розвиток професійної підготовки на кожному її етапі; *компаративні* – метод для виявлення особливостей професійної підготовки вчителя у різних університетах Фінляндії; встановлення подібного і відмінного у професійній підготовці вчителів початкової школи Фінляндії й України.

Джерельна база дослідження. У процесі наукового пошуку було використано 424 джерел, у тому числі – 356 англомовних. На різних етапах наукового пошуку вивчалися:

– офіційні документи міжнародних організацій: ЮНЕСКО (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO), Організації економічного співробітництва та розвитку (Organization for Economic Co-operation and Development – OECD), Комісії Європейських спільнот (Commission of European Communities), Європейського парламенту (European Parliament), Ради Європи (Council of Europe); Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (European Association for Quality Assurance in Higher Education – ENQA), Європейської асоціації університетів (European University Association – EUA), Європейської асоціації закладів вищої освіти (European Association of Institutions in Higher Education – EURASHE), Європейської асоціації дослідників у галузі освіти (European Educational Research Association – EERA), Асоціації педагогічної освіти в Європі (Association for Teacher Education in Europe – ATEE) та ін.;

– закони Фінляндії (acts), постанови Уряду Фінляндії (decrees), матеріали Міністерства освіти і культури Фінляндії (Ministry of Education and Culture), Національної ради з освіти (National Board of Education), Фінської ради з оцінювання якості вищої освіти (Finnish Higher Education Evaluation Council – FINHEEC), Ради з політики у галузі науки і техніки Фінляндії (Science and Technology Policy Council of Finland);

– наукові праці з теорії та методики професійної підготовки вчителів у Фінляндії, які належать насамперед фінським вченим, а також зарубіжним науковцям В. Тіссарі (V. Tissari), С. Усіяутті (S. Uusiautti), П. Кансенен (P. Kansanen), Р. Джирхама (R. Jyrhämä), П. Каікконен (P. Kaikkonen), Р. Джакку-Шівонен (R. Jakku-Sihvonen), Д. Хардревес (D. Hargreaves), Дж. Бенгтссон (J. Bengtsson), Ф. Бучбергер (F. Buchberger), Е. ДеКорте (E. De Corte), Б. Грумбрідж (B. Groombridge), М. Кеннеді (M. Kennedy), В. Дойль (W. Doyle), Г. Галлузо (G. Galluzo), Р. Панкратц (R. Pancratz), Дж. Джуссіла (J. Jussila), С. Саарі (S. Saari), Н. Ніємі (N. Niemi), Г. Сімола (H. Simola).

– статистичні дані Інституту статистики ЮНЕСКО (UNESCO Institute for Statistics), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Фінського органу державної влади з питань статистики (Statistics Finland);

– офіційні веб-сторінки університетів Фінляндії: Університет Тампере, Університет Лапландії, Університет Оулу, Університет Східної Фінляндії, Гельсінський університет, Університет Турку, Університет Ювяскюля та Університет «Обо Академія» тощо.

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2011-2014 років охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

1) аналітично-пошуковий (2011-2012) – здійснювався вибір та обґрунтування теми дисертаційного дослідження, відбувався пошук та вивчення зарубіжних літературних і документальних джерел з проблеми, що досліджувалась

2) науково-емпіричний (2012-2013) – проводився аналіз джерельної бази дослідження, куррікулуму з підготовки вчителів в університетах Фінляндії, на основі вивчення зарубіжної та вітчизняної літератури вивчався сучасний стан системи педагогічної підготовки вчителів початкових класів у Фінляндії, визначалися ключові вимоги щодо професійних та особистісних якостей педагога, зміст, форми, методи роботи та визначились основні види компетентностей майбутніх учителів початкових класів;

3) узагальнюючий (2013-2014) – узагальнювалися і систематизувалися результати дослідження, уточнювалися положення і висновки, обґрунтовувалися можливості використання ідей фінської педагогічної освіти для удосконалення системи педагогічної освіти України, здійснювалося оформлення результатів дослідження.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

вперше у вітчизняній педагогічній науці здійснено комплексне дослідження теоретичних й практичних засад професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в університетах Фінляндії. Обґрунтовано положення щодо

структури, змісту, сучасних методів, компетентності та особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи; врахування впливу теорії ефективної школи та європейського виміру освіти на здійснення професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи Фінляндії; організаційні, змістові та процесуальні аспекти професійної підготовки майбутніх фінських учителів початкової школи; запропоновано теоретичну модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи досліджуваної країни; *удосконалено* положення щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів у системі вищої професійної освіти України; *подальшого розвитку набули* характеристики інтеграційних процесів у європейській вищій освіті загалом та педагогічній освіті зокрема.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у підготовці методичних рекомендацій «Педагогічна освіта Фінляндії у контексті європейського виміру» щодо перспективних напрямів використання фінського досвіду у підготовці майбутніх учителів початкової школи в системі педагогічної освіти України. Результати дослідження можуть бути використані при розробці спецкурсів і спецсеминарів для підготовки майбутніх учителів початкової школи та підвищення їх кваліфікації; оновленні навчальних планів і програм з метою підвищення ефективності навчального процесу, удосконалення організації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Україні та підвищення їх професійної компетентності; курсів з історії і теорії педагогіки, порівняльної педагогіки, навчально-методичних посібників викладачами вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку вчителів початкових класів. Окремі висновки дослідження стосовно формування професійної готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності можуть творчо використовуватися у процесі підготовки фахівців інших спеціальностей.

Результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес Подільського державного аграрно-технічного університету (довідка №11 від 15.01.2014); Хмельницького національного університету (довідка № 5 від 10.02.2014); Інституту педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка № 04/15 від 05.03.2014).

На захист виносяться:

1. Теоретично обґрунтовані положення щодо особливостей професійної підготовки вчителя початкової школи в університетах Фінляндії (практико-орієнтоване і дослідницько-базоване навчання, «куррікулярна гнучкість» у поєднанні теоретичного і практичного навчання, використання інноваційних форм і методів навчання, здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» для роботи в початковій школі, теоретична модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи);

2. Методичні рекомендації для підготовки вчителя початкової школи у вищих педагогічних закладах України, створені на основі науково обґрунтованого використання прогресивних ідей фінського досвіду.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження оприлюднені на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема:

міжнародних: «Науково-методичні засади управління якістю освіти в університетах» (Київ, 2012); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2012); Челпанівські психолого-педагогічні читання (Київ, 2012); «Управління процесом кадрового забезпечення інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України» (Київ-Буча, 2012); «Інноваційні процеси в освітньому просторі: доступність, ефективність, якість» (Луганськ, 2012); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2012); «Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии» (Москва, 2012); «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» (Львів, 2012); Педагог третього тисячоліття: теоретико-методологічний дискурс (Дрогобич, 2013); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2013); *всукраїнських:* «Професійно-творча самореалізація педагога в умовах інноваційної освіти» (Суми, 2012); *науково-методологічних семінарах:* Педагогічна компаративістика – 2012 (Київ, 2012); «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2012); «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2013); *інтернет-конференціях:* «Актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів» (Умань, 2013); *круглих столах:* «Інноваційні педагогічні технології у підготовці майбутніх вчителів» (Суми, 2013).

Публікації. Основні теоретичні положення дисертаційного дослідження знайшли відображення у 18 одноосібних працях, з них: 1 – методичні рекомендації, 12 статей – у фахових наукових виданнях, затверджених ДАК України, 1 – публікація у зарубіжних виданнях, 4 – тези в матеріалах українських та зарубіжних конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (424 найменувань, з них 356 – іноземною мовою), 27 таблиць, 13 рисунків, додатків (на 40 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 278 сторінок, з них основного тексту – 192 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність; визначено мету дослідження, об'єкт, предмет і завдання дослідження; обґрунтовано наукову новизну та проаналізовано джерельну базу; вказано практичне і теоретичне значення дисертаційної роботи, її апробацію та вірогідність результатів.

У **першому розділі** – «Теоретико-методологічні основи педагогічної освіти Фінляндії» – проаналізовано літературні і документальні джерела

зарубіжної й вітчизняної літератури з проблем дослідження; здійснено теоретико-методологічний аналіз становлення, розвитку та реформування педагогічної освіти Фінляндії в умовах європейської інтеграції; виявлено характерні особливості сучасного стану фінської системи освіти на міжнародній арені; окреслено загальну характеристику системи освіти Фінляндії.

Аналіз теоретико-методологічних основ педагогічної освіти Фінляндії дав можливість виявити основні чинники, які вплинули на її становлення, реформування та прогресивний розвиток, неабияку роль в якому відіграли реформи освіти. Їх головна сутність полягає в удосконаленні якості і статусу професії вчителя, створенні високих академічних стандартів для майбутніх учителів, уніфікуванні основних компонентів підготовки вчителів початкового навчання, перетворенні семінарської та коледжної педагогічної підготовки в університетську, тобто «академізація педагогічної підготовки»; поєднання теоретичної і практичної підготовки майбутнього вчителя й спрямування її на дослідно-орієнтовану й практико-базовану із новими ступеневими програмами бакалавра та магістра. З урахуванням академічної ідеології та ідеології соціальної реконструкції; переведення здобуття початкової і дошкільної педагогічної освіти до університетів; створення високих академічних стандартів для майбутніх учителів та піднесення статусу професії вчителя у суспільстві. Водночас система освіти Фінляндії залишилася недостатньо сприйнятливою до впливу глобальної реформи освіти, а саме стандартизації освіти, непрямою системою підзвітності. Натомість, у реформуванні освітньої політики Фінляндії передбачено введення гнучких і вільних стандартів навчання поєднуючи традиційне навчання з творчістю, а також соціальну відповідальність університетів з довірчо-базованим професіоналізмом учителів.

Провідна мета фінського уряду у галузі освіти полягає у залученні країни до єдиного європейського освітнього простору з максимальним збереженням національної автентичності, що дало змогу впровадити тільки окремі рекомендації Болонської системи. Отже, основними елементами фінської освітньої політики є знання, вміння, цінності та креативність; достатня тривалість у часі; широкий спектр реформ; соціальна справедливість; соціальна відповідальність університетів; творча різноманітність; прагматичний консерватизм та високий компетентнісний професіоналізм; надання громадянам рівних можливостей у здобуванні освіти, незалежно від віку, місця проживання, майнового стану, статі або рідної мови; трансформування централізованої системи в більш локальну систему, в якій висококваліфіковані вчителі розробляють навчальні плани, орієнтуючись на державні стандарти з акцентом на наукові досягнення, технології, інновації та державну основну навчальну програму.

Державні вимоги та відповідна підтримка є гарантом успішності системи освіти у підготовці майбутніх учителів початкової школи, що сприяє проведенню політики «омолодження» педагогічних кадрів в школах. Важливою особливістю університетів Фінляндії є закріплена законодавчо

«третья роль», яка зумовлює «соціальну відповідальність» університетів, тобто прояви загальної логіки розвитку у визначенні індивідуальної етики навчання з трьома важливими компонентами: економічною, екологічною та трудовою відповідальністю, якій слідує сьогодні фінська модель: економічне зростання та піднесення рівня освіченості, після II світової війни, країни зробило вищу освіту загалом та педагогічну, зокрема затребувану і соціально престижною, як результат довготривалої політики правлячої соціально-демократичної партії. Доктрина безперервної освіти, тісна співпраця шкіл та університетів має міцне нормативно-правове підґрунтя, що підкріплюються фінськими університетами – активними учасниками регіонального розвитку, закріплені законодавчо в «Стратегії регіонального розвитку» (2003 р.), та в Акті про університети (2004 р.).

Отже, провідні принципи фінської системи підготовки педагогічних кадрів: індивідуалізація і диференціація у підготовці вчителів початкової школи, довіра і рівноправність, автономія університетів, реалізація програми інтернаціоналізації вищої та педагогічної освіти, система самоуправління без інспекторів, творчість та незалежність педагогічної професії, гнучкість куррікулуму, креативність у навчанні, професіоналізм викладачів та майбутніх учителів, взаємна довіра у суспільстві. Виокремлено головні ідеї Фінляндії щодо підготовки вчителя початкової школи: здатність мислити і діяти на основі теоретичних знань та наукового дослідження, обґрунтовувати педагогічні рішення за допомогою формальних і системних аргументів, використовувати практико-орієнтовний компонент, безперервну підготовку та тренінг, рівність у можливості навчання підтримувана додатковим фінансуванням.

У другому розділі – *«Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в університетах Фінляндії»* – викладено особливості професійної підготовки вчителів початкової школи; схарактеризовано куррікулум професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Значну увагу приділено аналізу педагогічної практики у підготовці майбутнього вчителя початкової школи.

У Фінляндії професія вчителя – одна з найбільш шанованих і затребуваних. Конкурс на педагогічний факультет у фінських університетах приблизно десять чоловік на одне місце. Вступні іспити проходять з надзвичайною селективною системою відбору в три етапи (матрикуляційний іспит, університетські оціночні тести, співбесіда і тестування на місці майбутньої роботи). Важливе значення відіграє мотивація абітурієнта до педагогічної роботи. Складні державні вимоги є гарантією того, що критерій якості педагогічної освіти залишається високим. Першим етапом педагогічної кар'єри студента є ступінь бакалавра, при наборі 180 ECTS-кредитів. Другим – ступінь магістра при наборі 120 ECTS-кредитів. До викладання у школах допускаються тільки студенти, які здобули магістерський ступінь.

Студенти проходять основні або базові курси дисциплін, проміжні та курси просунутого рівня з профілюючої спеціальності, що у сумі становить

120 ECTS-кредитів, а також базові та проміжні курси з додатковою спеціальністю – 60 ECTS-кредитів. Повна ступінь бакалавра та магістра із загальною сумою 300 ECTS-кредитів досягається через п'ять років. Базовим навчанням у початковій школі займаються класні вчителі з 1 по 6 класи. У фінській академічній навчальній програмі студента кожна спеціальність або дисципліна складається з трьох рівнів: загального, проміжного, поглибленого та включає чотири основні складові, а саме: основне навчання, предметне навчання, ІКТ навчання та вище педагогічне навчання.

Куррікулум професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є достатньо гнучким та не перевантаженим багатьма предметами. Він складається з конкретних навчальних модулів, а саме: комунікативно-орієнтоване навчання; основне базоване навчання; предметне навчання; вище педагогічне навчання; мультидисциплінарне вивчення шкільних предметів; додаткове навчання; факультативне навчання. Окрім того, фінські педагогічні програми включають дослідно-базовану підготовку, підсилену виокремленими компетентностями, яких має набути майбутній вчитель; інформаційно-комунікаційний підхід та визначені методи їх засвоєння.

Усім абітурієнтам країни надані рівні права для здобуття освіти. В країні державна мова – фінська та шведська, але університети пропонують до 400 міжнародних програм навчання англійською мовою. Немає жодного фінського вчителя, який не здобув би ступінь магістра або вчене звання професора зі свого предмета. Наприклад, в одній фінській школі разом навчаються діти 22-х різних національностей. У такій школі вчителі використовують полікомпонентну та полікультурну спрямованість і демонструють високий рівень майстерності спілкування, пояснюючи матеріал, їм доводиться бути поліглотами, соціальними диригентами і трудоголіками.

Обґрунтовано особливості педагогічної практики у процесі підготовки майбутнього вчителя початкової школи, яка ґрунтується на засадах практико-орієнтованого підходу. Практичне навчання відбувається під час всієї педагогічної підготовки, на засадах принципу наступності. Навчальна практика здійснюється в декілька етапів, а саме: вступна практика (introductory practice) на початку навчання, основна практика (basic practice), предметна шкільна практика (field school practice), практика викладання (teaching practice). Структура педагогічної практики є гнучкою і може варіюватися, у середньому, до 15-20 кредитів залежно від університету.

Практичне навчання тісно поєднується з науково-дослідною роботою студента, що позитивно позначається на якості магістерської роботи. Протягом усього періоду проходження педагогічної практики студенти складають та використовують педагогічне портфоліо, що містить навчальний матеріал, який відображає практику, а також оцінку виконаної роботи. Основна мета педагогічного портфоліо – продуктивне забезпечення відповідних методів роботи для удосконалення педагогічного викладання у школі. У педагогічній підготовці майбутніх учителів початкових класів багато університетів Фінляндії використовує системи заслуг (*meriting system*).

Урахування педагогічного портфоліо, наукового дослідження, написання магістерської роботи – підвищує ефективність і результативність практичного та теоретичного навчання студентів, що розглядається університетами як повноцінна і «рівна заслуга» для кар'єрного зростання в рамках університету та майбутньої роботи в школі. Студенти проходять педагогічну практику не тільки в муніципальних школах, але й у «Педагогічних тренувальних школах» при університетах Фінляндії. У Фінляндії 13 педагогічних тренувальних шкіл (Рованіємі, Оулу, Каяані, Йоенсуу, Ювяскуля, Васав, Темпере, Савонлінна, Раума, Хамеєнлінна, Турку, Віккі та Хельсінкі). «Педагогічні тренувальні школи» виконують чотири функції. Перша – забезпечення набуття педагогічного досвіду близько 3000 студентів-стажерів на рік. Друга полягає у забезпеченні супервізора (supervision) і тьюторства (tutoring) для студентів-стажерів. Третя – у здійсненні дослідження та розвитку педагогічних інновацій. Тоді як четверта функція полягає у забезпеченні педагогічної підготовки в процесі навчання (in-service training for teachers). Аналіз організаційних, змістових та процесуальних аспектів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи Фінляндії лягли в основу теоретичної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи (див. рис. 1).

У третьому розділі – *«Прогресивні ідеї фінського досвіду у модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в Україні»* – проаналізовано інноваційні підходи до вивчення фінського досвіду; виокремлено подібне і відмінне у професійній підготовці вчителів початкової школи у Фінляндії та Україні; обґрунтовано перспективи використання ідей фінського досвіду у підготовці майбутнього вчителя початкової школи в системі педагогічної освіти України.

Доведено, що фінські стратегічні цілі на державному рівні, передбачають інноваційний розвиток педагогічної освіти, що уможливило піднесення ефективності роботи майбутніх учителів, забезпечення соціально згуртованого суспільства, а також підтримання національної культурної спадщини. Виокремлено такі підходи у розвитку фінської педагогічної освіти, як: соціокультурний, соціо-історичний, аналітичний, академічно-базований, дослідно-базований, ресурсно-професійний та безперервний. У педагогічній освіті Фінляндії важливу роль відіграють професійна ідентичність та професійний фактор особистості майбутнього вчителя початківця. Фінськими дослідниками виокремлено три рівні перешкод у розвитку педагогічної освіти, а саме: індивідуальний, громадської роботи та організаційний. Також нами виявлено перешкоди на шляху перегляду професійної ідентичності; відсутності межового переходу між предметними питаннями, що виникають у відділів педагогічної освіти університетів;

Мета підготовки - висококваліфікована, компетентна, творча особистість учителя, яка здатна виконувати різні педагогічні види роботи та розв'язувати будь-які педагогічні ситуації.

ПРИНЦИПИ ВИСОКОЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ:

індивідуалізація і диференціація; довіра і рівноправність; високі держані стандарти та підтримка потреб студентів; інноваційне ресурсне забезпечення; повне державне забезпечення; соціальна відповідальність університетів; баланс децентралізації і централізації; "курікулярна гнучкість" та "система заслуг"; дослідно-орієнтоване і дослідно-базоване навчання; потужна тристороння співпраця (державна-університети-громадськість) та ін.

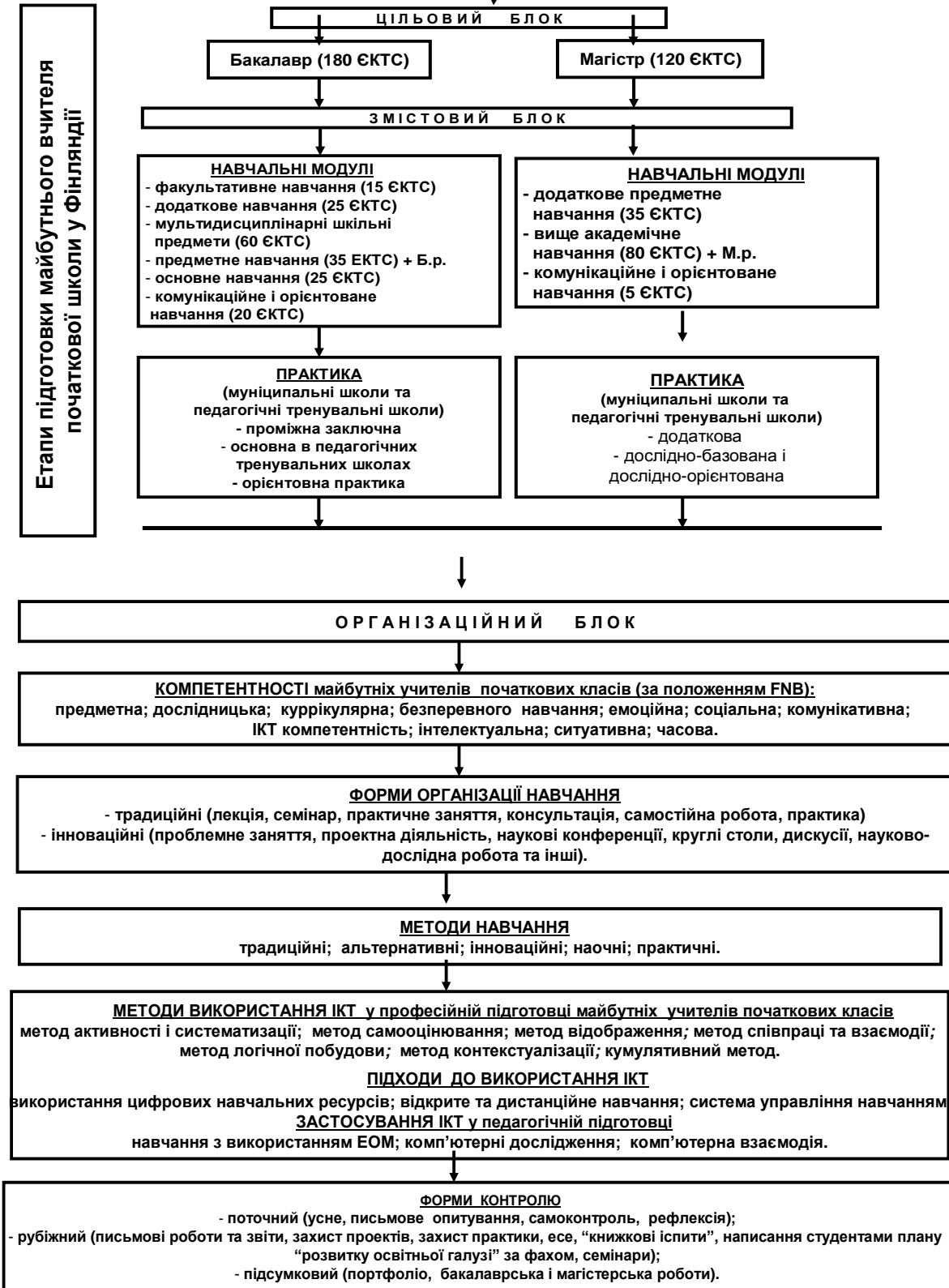

Рис.1 Теоретична модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи в університетах Фінляндії

напруженість у відносинах між одноосібним виконавчим органом та організаційним розвитком майбутніх учителів; внутрішньої конкуренції і відсутність «перехресної співпраці»; недостатня увага до врахування співвідношення між професійними прогресивними чинниками та організаційним розвитком.

Обґрунтовано подібне та відмінне у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи у Фінляндії та Україні. Значну відмінність у підготовці майбутніх учителів початкових класів у фінських університетах, посилюється сильними тристоронніми зв'язками на законодавчому, громадському та університетському рівнях. Спостерігається помітна відмінність у структурній, курікулярній, практико-орієнтованій та дослідницькій підготовці студентів в університетах Фінляндії.

Виокремлено прогресивні ідеї у фінському досвіді, які можна використати у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи в Україні, серед них – доступність, рівноправність, творчість вчителів у початковій школі, оскільки класні вчителі самі обирають та складають програму, виокремлюють методикау навчання для учнів, підбирають навчальні матеріали, які, на їхню думку, будуть найефективнішими; полікультурність та полікомпонентність куррікулуму у підготовці майбутніх учителів початкової школи; мультидисциплінарність, когнітивність і колобораційність; соціально-гуманістична спрямованість професійної підготовки і соціальна відповідальність; тісна інтеграція теоретичного та практичного навчання; сучасна матеріально-технічна база та повне державне фінансування.

ВИСНОВКИ

На основі узагальнення результатів наукового пошуку обґрунтовано такі висновки:

1. Дослідження теоретико-методологічних основ педагогічної освіти Фінляндії та аналіз основних передумов становлення та розвитку педагогічної освіти Фінляндії дало змогу виявити, що фінські реформи освіти спрямовані на підвищення статусу професії вчителя, створення високих академічних стандартів для майбутніх учителів, уніфікування основних елементів підготовки вчителів початкового навчання, «академізація педагогічної підготовки»; створення дослідно-орієнтованої та практико-базованої педагогічної підготовки та запровадження двоциклової системи підготовки ступеневими програмами бакалавра та магістра; реформування педагогічної освіти відбувалося у контексті позитивного лідерства, академізації педагогічної підготовки, полікомпонентної ідеології розробки куррікулуму, ідеології соціальної реконструкції, ідеології соціальної відповідальності, створення високих академічних стандартів для майбутніх учителів і підвищення статусу їхньої професії у суспільстві. Періодизацію

підготовки педагогічних кадрів у Фінляндії охоплює три періоди: перший (1780 по 1827); другий розпочався в 60-ті роки XIX століття з початком реформи початкової і середньої школи (приблизно 1866 – 1970 роки); третій з 1971 року – по теперішній час, з прийняттям нового закону, згідно з яким відповідальність за підготовку педагогічних кадрів покладено на університети. Поряд з реформами педагогічної освіти здійснювалося реформування загальноосвітньої школи. Загальноосвітня шкільна реформа замінила двовекторну шкільну систему восьмирічної обов'язкової шкільної освіти та паралельні граматичні школи на загальноосвітню школу, в якій всі учнів здобувають освіту протягом дев'яти років.

2. Схарактеризовано структуру та зміст куррікулуму професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи Фінляндії. Бакалаврська програма передбачає комунікативно-орієнтоване навчання, основне базоване навчання, предметне навчання, мультидисциплінарне вивчення шкільних предметів, додаткове предметне навчання, факультативне навчання. Магістерська програма спрямована на комунікативно-орієнтоване навчання, вище педагогічне навчання, дослідження та методи навчання, додаткове предметне навчання та написання магістерської роботи

Ефективне розв'язання завдань професійної підготовки майбутніх класних учителів сприяє використанню форм організації та самоорганізації навчального процесу: традиційні (лекція, семінар, просемінарська робота, есе, практичне заняття, консультація, самостійна робота, практика); широке застосування інноваційних методів навчання та викладання (проблемне заняття; проектна діяльність; наукові конференції; круглі столи; дискусії; науково-дослідна робота; групова робота, навчальна ділова гра). У процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи використовуються *традиційні методи* (комунікативний метод; розповідь; пояснення; інструктаж-метод) *альтернативні методи* (метод повної фізичної реакції; сугестивний метод; драматично-дидактичний; мовчазний метод; груповий метод та ін.); *інноваційні* (метод сценарію; метод мозкового штурму, метод ток-шоу, конструктивістський метод, метод мікрофону, метод «кейс-стаді»; метод поліекрану; метод систематизації та ін.); *наочні* (метод ілюстрування та демонстрування; «смарт-борд» метод; метод «документ-камера») та *практичні* (вправи усні та письмові, тренувальні, графічні, технічні, есе та інші). Серед форм роботи та контролю студентів, що реалізуються в університетах можемо виділити, такі: *поточний контроль* (усні та письмові опитування, самоконтроль, рефлексія); *рубіжний контроль* (письмові роботи та звіти, захист проектів, захист практики, написання студентами власного плану розвитку освітньої галузі за фахом, семінари); *підсумковий контроль* («книжковий» іспит, педагогічне портфоліо студента, написання бакалаврської та магістерської робіт). Отже, фінська педагогічна освіта вчителів початкової школи розширює когнітивний компонент інтелектуальної підготовки майбутнього педагога; формує морально-естетичний підхід у навчанні; формує цілісну особистість майбутнього учителя із гуманістичним спрямуванням та використанням когнітивного,

міждисциплінарного, полікультурного, практико-орієнтованого та дослідницько-базованого компонентів.

3. Обґрунтовано положення щодо компетентнісного та інформаційно-комунікаційного підходів як основи підготовки майбутніх учителів початкової школи у виконанні професійних обов'язків. У фінській програмі акцентується увага на тому, що вчителі мають адаптувати методику навчання до специфічного контексту в якому їм доводиться працювати. З метою розвитку науково-дослідного мислення для повсякденного навчання потрібно використовувати принцип безперервної взаємодії наукових досліджень і педагогічної практики, що реалізується з початку педагогічного навчання відповідно до програми. Виокремлено професійні компетентності, якими повинен володіти майбутній учитель початкових класів, що передбачено положенням Фінської національної ради з освіти, зокрема: предметна, дослідницька, курікулярна, безперервного навчання, емоційна, соціальна, комунікативна, інформаційно-комунікаційна, інтелектуальна, ситуативна і часова. Інформаційно-комунікаційні технології широко використовується як метод педагогічної підготовки вчителів початкових класів. Міністерство освіти і культури Фінляндії, Фінська національна рада з освіти спільно з університетами, в яких здійснюється підготовка майбутніх учителів початкових класів, рекомендовано основні ефективні методи використання ІКТ у професійній підготовці: активності і системності, самооцінювання, відображення, співпраці та взаємодії, логічної побудови, контекстуалізації, кумулятивний методи. Нами проаналізовано ефективність різних підходів до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у підготовці вчителів, а саме: використання цифрових навчальних ресурсів, відкрите та дистанційне навчання, система управління навчанням. Застосування ІКТ через навчання у педагогічній підготовці майбутніх учителів початкових класів фінські педагоги (П.Кансанен, Р.Джурхама, Р. Джаку-Сіхвонен, Г.Галлузо, Н Ніємі та інші) поділяють на три частини: 1) навчання з використанням ЕОМ (електронних обчислювальних машин); 2) комп'ютерні дослідження (*Computer-assisted research*); 3) комп'ютерна взаємодія (*Computer-assisted interaction*). Фінським вчителям притаманні високорозвинені предметні, психологічні та інноваційні особистісні якості, які впливають на підвищення загальної та професійної культури, готовності до пошукової діяльності з використанням інформаційних та інноваційних ресурсів.

4. З урахуванням результатів аналізу організаційних, змістових та процесуальних аспектів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи Фінляндії та обґрунтовано теоретичну модель. До цільових компонентів ми відносимо двоциклову програму педагогічної підготовки, що передбачає здобуття освітнього рівня бакалавра та магістра. Підготовка класних вчителів охоплює: фундаментальну підготовку (набуття та розвиток професійних умінь та знань; педагогічних здібностей); практичну педагогічно-професійну підготовку (розвиток професійних умінь та якостей і педагогічних здібностей); професійне зростання вчителів початківців

(проходження курсів підвищення кваліфікації та залучення до науково-дослідницької роботи); залучення до безперервної освіти або освіти впродовж життя (систематичне самовдосконалення та самонавчання, розвиток науково-дослідницької роботи); навчальні модулі та практика куррікулуму педагогічної підготовки. Ці складові взаємозумовлені, взаємопов'язані та утворюють цілісну систему процесу навчання. Характерна особливість освітньої політики Фінляндії полягає в наданні громадянам рівних можливостей в здобутті освіти, незалежно від віку, місця проживання, матеріального становища, гендерної приналежності чи рідної мови. До організаційних аспектів ми відносимо принципи педагогічної підготовки, компетентності, якими має керуватися вчитель початкової школи, форми організації навчання, напрями підготовки, методи навчання та форми контролю. Аналіз організаційних, змістових і процесуальних аспектів дозволив обґрунтувати теоретичну модель педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкової школи у Фінляндії.

5. Визначено доцільність та можливість урахування ідей фінського досвіду професійної підготовки вчителів початкової школи в педагогічній освіті України. Відкритість навчальних закладів до міжнародних спільнот, велика довіра до учнів та вчителів, індивідуальні навчальні плани, сучасна матеріально-технічна база, практико-орієнтовне і дослідно-базоване навчання, конкурентоспроможність, «гнучкий куррікулум», повне державне фінансування у розрахунку відповідної кількості набору учнів в класі, відповідна конкурентна заробітна плата, планування витрат на організацію навчального процесу – ці та інші чинники уможливають ефективність навчального процесу у початковій школі. З урахуванням прогресивних ідей фінського досвіду професійної підготовки вчителів початкової школи нами підготовлено методичні рекомендації «Педагогічна освіта Фінляндії у контексті європейського виміру», що призначені для теоретичного та практичного використання викладачами та студентами у процесі підготовки спеціалістів педагогічних спеціальностей.

Отже, в результаті дослідження досягнуто мету й розв'язано визначені завдання. Подальшого порівняльного вивчення потребують дидактичні засади організації навчально-виховного процесу майбутніх учителів початкової школи у системі вищої освіти України; особливості моніторингу якості педагогічної освіти в передових країнах світу з метою порівняння основних систем підготовки вчителів початкових класів у країнах Європейського Союзу.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації:

1. Котун К.В. Значення «Педагогічних тренувальних шкіл» при університетах Фінляндії / Кирил Котун // Вища освіта України № 3

- (додаток 2) – 2014 р. – Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – Т.2. – С. 265 – 270.
2. Котун К.В. Використання педагогічного портфоліо у процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів у Фінляндії / Кирил Котун // Порівняльна професійна педагогіка. – 2013. – Вип. 1. – С. 246–255.
 3. Котун К.В. Європейські підходи до реформування педагогічної освіти у Фінляндії / Кирил Котун // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини ; [редкол.: Побірченко Н.С. (голов.ред. та ін.). – Умань : Жовтий О.О., 2013. – Вип. 7: Проблеми підготовки сучасного вчителя. – С.342–348.
 4. Котун К.В. Історико-педагогічний аналіз становлення фінської педагогічної освіти / Кирил Котун // Проблеми освіти: Наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, - К., 2013. – Випуск № 77. – Ч.1. – С. 209 – 212.
 5. Котун К.В. Прогресивний розвиток фінської освітньої політики / Кирил Котун // Порівняльна професійна педагогіка. – 2013. – №2. – С.14 – 23.
 6. Котун К.В. Значення педагогічної практики у процесі підготовки майбутнього вчителя початкової школи у Фінляндії / Кирил Котун // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 2(16). – С. 133 – 139
 7. Котун К.В. Загальна характеристика здобуття педагогічної освіти у Фінляндії / К.В.Котун // Вісн. Луган. нац.пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Пед. науки / Луган.нац.пед.ун-т ім.Тараса Шевченка. – Луганськ, 2012. – № : Інноваційні процеси в освітньому просторі:доступність, ефективність, якість, листоп.2012 р. – С. 177–182.
 8. Котун К. В. Загальна характеристика системи освіти Фінляндії / Кирил Котун // Гуманіт. вісн. ДВНЗ «Переяслав Хмельницький держ.пед.ун-т. ім.Г.Сковороди» : зб.наук.пр. – 2012. – Вип.27, дод.1, т.1: Тем. вип.: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору – С. 202–209.
 9. Котун К. В. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у Фінляндії / К.В.Котун // Вища освіта України – 2012. – №1. – Дод. 3, т.1: тем.вип. : Міжнародні Челпановські психолого-педагогічні читання. – С. 309–314.
 - 10.Котун К.В. Зміст куррікулуму підготовки вчителів середньої школи Фінляндії / К. В. Котун // Сучасні інформ. технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / [редкол. : І. А. Зязюн (голова), Н. Г. Ничкало, Р.С. Гуревич та ін.] ; Ін-т пед.освіти і освіти дорослих НАПН України, Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – К.; Вінниця, 2012. – Вип. 31.– С. 112–116.
 - 11.Котун К. В. Розвиток компетентності як важлива складова професійної підготовки педагогічного персоналу Фінляндії / Кирил Котун // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – № 1. – С. 116–122.

12. Котун К. В. Особливості підготовки вчителів основної школи у Фінляндії / Кирил Котун // Вища освіта України – 2011. – №3. – Дод.2, т. VII(32) : тем. вип.: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – С. 178–182.
13. Kotun Kirill Finnish experience and opportunities in primary teacher training and professional development. Ukrainian review / Kirill Kotun // Teacher education in Ukraine: historical experience and modern challenges. – Lublin: Wydawnictwo uniwersytetu Marii Curie-Sklodowskiej, 2014. – P.115 – 129.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

14. Котун К.В. Педагогічна освіта Фінляндії у контексті європейського виміру: метод.рек. / Котун Кирил Васильович. – К.: Вид. Ін-ту обдарованої дитини, 2014. – 60 с.
15. Котун К.В. Переваги та недоліки використання сучасних інформаційних технологій в початковій школі / Кирилл Васильович Котун // Инновационные технологии в образовании : материалы междунар. науч. конф., Ялта, 15-17 сентября. 2011 г. / МОН МИС АРК, Крымский гуманит. ун-т. – Ялта, 2011. – С. 143–146.
16. Котун К.В. Професійний розвиток майбутніх учителів початкової школи як необхідна умова педагогічної освіти Фінляндії / Кирил Котун // Педагогічна компаративістика – 2012: аспект обдарованості (трансформації о освіті зарубіжжя та український контекст): матер.наук.-практ. Семінару (Київ, 11 червня 2012 р.)/ за заг.ред. О.І.Локшиної, Н.І.Поліхун. – К.: ТОВ «Інформаційні системи», 2012. – С.99 – 101.
17. Котун К.В. Інформаційно-технологічне забезпечення професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови / Кирил Котун // Соціалізація особистості: культура, освітня політика, технології формування: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів. – Суми : Видавництво СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2011. – С.400-401
18. Котун К. В. Основные признаки общего и различного в образовательной политике Финляндии и Украины / Котун Кирилл Васильевич // Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии : материалы VII междунар. заоч. науч.-практ. конф., 21 ноября 2012 г. – М. : Междунар. центр науки и образования, 2012. – Ч. III. – С. 29–35.

АНОТАЦІЇ

Котун К.В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи у Фінляндії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, Київ, 2015.

У дисертації проаналізовано наукову зарубіжну й вітчизняну літературу з проблем дослідження; здійснено теоретико-методологічний аналіз становлення, розвитку та реформування педагогічної освіти Фінляндії в умовах європейської інтеграції; виявлено характерні особливості сучасного стану фінської системи освіти на міжнародній арені; окреслено загальну характеристику системи освіти Фінляндії. Охарактеризовано систему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в університетах Фінляндії та викладено особливості професійної підготовки вчителів початкової школи; окрему увагу приділено куррікулуму професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та аналізу педагогічної практики у підготовці майбутнього вчителя початкової школи. Виокремлено прогресивні ідеї фінського досвіду у модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в Україні та проаналізовано інноваційні підходи у вивченні фінського досвіду; досліджено подібне і відмінне у професійній підготовці вчителів початкової школи у Фінляндії та Україні; обґрунтовано перспективи використання ідей фінського досвіду у підготовці майбутнього вчителя початкової школи в системі педагогічної освіти України.

Для реалізації можливостей творчого використання прогресивних ідей досвіду фінських науковців у професійній підготовці вчителя початкової школи розроблено методичні рекомендації «Педагогічна освіта Фінляндії у контексті європейського виміру», які можуть використовуватися викладачами і студентами вищих педагогічних навчальних закладів, а також дослідниками проблем порівняльної педагогіки.

Ключові слова: вчитель початкових класів, студенти-стажери, методи, засоби, форми підготовки майбутніх учителів, інформаційно-комунікаційні технології, «педагогічні тренувальні школи, педагогічне портфоліо, куррікулум, «система заслуг».

Котун К.В. Профессиональная подготовка будущих учителей начальной школы в Финляндии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Институт педагогического образования и образования взрослых, Киев, 2015.

В диссертации проанализирована научная зарубежная и отечественная литература с проблемы исследования; осуществлено

теоретико-методологический анализ становления, развития и реформирования педагогического образования Финляндии в условиях европейской интеграции; выявлены характерные особенности современного состояния финской системы образования на международной арене; очерчена общая характеристика системы образования Финляндии. Охарактеризована система профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы в университетах Финляндии, а также изложены особенности профессиональной подготовки учителей начальной школы; отдельное внимание уделено курикулуму профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы и анализу педагогической практики в подготовке будущего учителя начальной школы. Изложены прогрессивные идеи финского опыта в модернизации профессиональной подготовки будущего учителя начальной школы в Украине; проанализированы инновационные подходы в изучении финского опыта; исследовано подобное и отличное в профессиональной подготовке учителей начальной школы Финляндии и Украины; обоснованно перспективы использования идей финского опыта в подготовке будущего учителя начальной школы в системе педагогического образования Украины.

Для реализации возможностей творческого использования прогрессивных идей опыта финских ученых в профессиональной подготовке учителя начальной школы разработаны методические рекомендации «Педагогическое образование Финляндии в контексте европейского измерения», которые могут использоваться преподавателями и студентами высших педагогических учебных заведений, а также исследователями проблем сравнительной педагогики.

Ключевые слова: учитель начальных классов, студенты-стажеры, методы, средства, формы подготовки будущих учителей, информационно-коммуникационные технологии, «педагогические тренировочные школы», педагогическое портфолио, курикулум, «система заслуг».

Kotun K.V. Professional pedagogical training of future primary school teachers in Finland. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Philosophy Doctor (candidate of pedagogical sciences), specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Institute of Pedagogical and Adult Education, Kyiv, 2015.

In the thesis analyzes the native and foreign scientific literature of research problem; performed theoretical and methodological analysis of the formation, development and reform of teacher education in Finland in terms of European integration; found characteristics of the current state of the Finnish education system in the international arena; described the education system in Finland. The training system of primary school teachers at the Universities of Finland and describes peculiarities of training primary school teachers; Special attention is paid in curriculum of primary school teachers training and analysis of pedagogical practice in the preparation of future primary school teacher. Author determined progressivism Finnish experience in the modernization of training future teachers

of primary school in Ukraine and analyzes innovative approaches in the study of the Finnish experience; investigated similar and different in the training of primary school teachers in Finland and Ukraine; reasonable prospects of ideas Finnish experience in preparing future teachers of primary school teacher education system in Ukraine.

Become a school teacher, only through strict selection - with 30% of the best graduate schools in the Faculty of Education selected the best (according to statistics, nearly 12%). Strict state requirements is a guarantee that the quality criteria of teacher education remains high. Class teacher teaches elementary school students for 6 years from 1 to 6 classes. Two cycle teacher training program - Bachelor degree(180 ECTS-credits) and Master degree (120 ECTS-credits). By teaching in schools admitted only students who received master's degree.

The main principles of the Finnish system of primary school teachers training we have identified: an individual approach, high education teachers, trust and equality, high mobilization potential of the system of teacher education, autonomy of universities and their scarcity, implementation of the program of internationalization of higher education and educational system without government inspectors creativity and independence of the profession, flexibility, creativity, professionalism, mutual trust in society.

Analyzing the Finnish education policy, we concluded that the quality of the education system can not exceed the quality of teachers working in it. We should note openness to international education communities, reliance on students and teachers, individual curriculum, excellent physical infrastructure, practice-oriented and research-based learning, competitive, flexible curriculum, excellent public funding calculated in accordance with a set number of students in class, it allows you to receive relevant competitive salary, plan costs for the organization of educational process and to contribute to its development and to ensure the work.

To realize the possibilities of creative use of progressive ideas, experiences Finnish scientists in the training of primary school teachers, author developed methodical recommendations "Teacher Education in Finland in the context of the European dimension" that can be used by teachers and students of higher educational institutions and researchers of Comparative Education problems.

Keywords: primary school teachers, students, trainees, methods, tools, forms, training of teachers, ICT, pedagogical training school, teaching portfolio, curriculum, merit system.

Підписано до друку 26.02.2015 р.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,0. Наклад 100 прим. Зам. № 0802.

Видавництво Інституту обдарованої дитини НАПН України
04053, Україна, м. Київ, вул. Артема, 52-Д
тел./факс: (044) 481-38-38
E-mail: iod@iod.gov.ua

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 3366 від 13.01.2009 р.